

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI JAMOAT
XAVFSIZLIGI UNIVERSITETI**

**XIZMAT FAOLIYATINI TARBIYAVIY-PSIXOLOGIK
TA’MINLASH KAFEDRASI**

D.M.MAMATKULOV

**“MAKTAB – OTA-ONA – MAHALLA”
HAMKORLIGI ZANJIRINI YARATISH**

uslubiy tavsiyanoma

Toshkent - 2024

“Maktab – ota-ona – mahalla” hamkorligi zanjirini yaratish” nomli uslubiy tavsiyanoma. – O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti – T: Jamoat xavfsizligi universiteti nashriyoti, 2024-yil 44-bet.

- Muallif:** - D.M.Mamatkulov
Jamoat xavfsizligi universiteti Xizmat faoliyatini tarbiyaviy-psixologik ta’minlash kafedrası dotsenti, falsafa fanlari doktori (DSc), dotsent
- Taqrizchilar:** - R.M.Maxmudov
Jamoat xavfsizligi universiteti Xizmat faoliyatini tarbiyaviy-psixologik ta’minlash kafedrası professori, pedagogika fanlari doktori, professor
- O.R.Musaev
Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti Ijtimoiy fanlar fakulteti Huquqiy fanlar kafedrası professori, falsafa fanlari doktori, professor

Uslubiy tavsiyanomada “maktab – ota-ona – mahalla” hamkorligi asosida ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etishning tarixiy va xorijiy hamda tashkiliy-pedagogik jihatlari yoritilgan.

Mazkur uslubiy tavsiyanoma orqali ta’lim-tarbiyasi bilan shug‘illanuvchi pedagoglar, ota-onalar hamda mahalladagi sohaga mas’ul shaxslarga ijtimoiy hamkorlik asosida yosh avlodni tarbiyalashning tashkiliy, tarbiyaviy-psixologik jihatlari bo‘yicha qo‘shimcha ma’lumot, taklif va tavsiyalar berish maqsad qilingan.

Mazkur uslubiy tavsiyanoma O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti Metodik Kengashining 2024-yil 25-sentabrdadagi 1-son bayonnoma qarori bilan tasdiqlanib, nashrga tavsiya etilgan.

© D.Mamatkulov, 2024-yil

MUNDARIJA

KIRISH.....	5
XALQIMIZ TARIXIDA OILA VA FARZAND TARBIYASIGA OID QARASHLAR.....	7
“Avesto” da nikoh, oila va farzand tarbiyasi.....	9
Islom dinida oila va farzand tarbiyasi.....	9
Jaloliddin Rumiyning tarbiyaga oid qarashlari.....	11
Abu Nasr Forobiyning oila va farzand tarbiyasiga oid qarashlari.....	12
Abu Rayhon Beruniyning oilaviy munosabatlar haqidagi qarashlari.....	12
Abu Ali ibn Sinoning oila va farzand tarbiyasiga oid qarashlari.....	13
“Qobusnoma” da ota-onaga hurmat va farzand tarbiyasi.....	14
“Qutadg‘u bilig” va “Hibatu haqoyiq” asarlarida ota-onaga hurmat va farzand tarbiyasi.....	15
Amir Temurning nikoh va oilaga oid qarashlari.....	16
Alisher Navoiyning nikoh, oila va farzand tarbiyasiga oid qarashlari.....	16
Ahmad Donish va Rizouddin ibn Faxruddinning nikoh, oila va farzand tarbiyasiga oid qarashlari.....	17
Faxr-ul Banot Sibhatullox qizining oila va qizlar tarbiyasiga oid qarashlari.....	19
Abdurauf Fitratning oila masalasiga oid fikrlari.....	19
Xalqimiz tarixiy-ijtimoiy hayotida oila qurayotgan kelin va kuyovlarga berilgan pand-nasihatlar.....	20

MAKTAB, OTA-ONA VA MAHALLIY O‘Z-O‘ZINI BOSHQARISH ORGANLARI HAMKORLIKNI TA’MINLASH BO‘YICHA XORIJIY TAJRIBA.....	25
Finlandiya tajribasi.....	25
AQSh tajribasi.....	26
Singapur va Indoneziya tajribasi.....	28
Xitoy tajribasi.....	30
Rossiya tajribasi.....	32
O‘ZBEKISTONDA “MAKTAB, OTA-ONA VA MAHALLA” HAMKORLIGINI TA’MINLOVCHI ASOSIY SUBEKTLAR.....	34
“Maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligini ta'minlashda Maktab jamoasining roli.....	34
“Maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligini ta'minlashda ota-onalarning roli.....	36
“Maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligini ta'minlashda Mahallaning roli.....	38
“Maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligini rivojlantirishga zamonaviy yondashuvlar.....	40
XULOSA.....	43
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.....	45

KIRISH

Yangi taraqqiyot bosqichiga qadam qo‘ygan O‘zbekistonda ijtimoiy hayotning barcha sohalarida amalga oshirilayotgan islohotlarning maqsadi inson va uning manfaatlari, xavfsizligi va farovonligini ta‘minlashga qaratilgan. Vatanimiz mustaqilligini qo‘lga kiritgach qisqa vaqt ichida bosib o‘tgan taraqqiyot yo‘li asrlarga arzigulik mazmun va mohiyat kasb etmoqda.

Ma‘lumki, taraqqiyotni harakatga keltirishda va jamiyatda ro‘y berayotgan jarayonlarga o‘z ta‘sirini o‘tkazishda ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va madaniy-ma‘naviy yangilanishning muhim sub’ekti bo‘lgan yoshlarni barkamol shaxs qilib tarbiyalash muhim ahamiyatga ega. Ta‘kidlash lozimki, yoshlarni barkamol avlod qilib shakllantirish jarayoni “Maktab, ota-ona – mahalla” hamkorligi zanjirini yaratish”ga bevosita bog‘liq. Bugungi axborotlashgan jamiyat va boshqa omillar ta‘sirida yoshlar tarbiyasi bilan bog‘liq muammolar tabora ko‘payib borishi hozirda “Maktab, ota-ona – mahalla” hamkorligini rivojlantirishning dolzarbligini yanada oshirib yubordi. Qo‘lingizdagi mazkur uslubiy tavsiyanoma yuqoridagi dolzarblik sabab yuzaga kelgan.

Uslubiy tavsiyanoma uch qismdan iborat bo‘lib, birinchi qismda “Xalqimiz tarixida oila va farzand tarbiyasiga oid qarashlar”, ikkinchi qismida, “Maktab, ota-ona va mahalliy o‘z-o‘zini boshqarish organlari hamkorlikni ta‘minlash bo‘yicha xorijiy tajriba” hamda uchinchi qismida “O‘zbekistonda “maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligini ta‘minlovchi asosiy subektlar”, ularning vazifalari hamda faoliyatiga

zamonaviy yondashuv masalalari qamrab olingan.

Uslubiy tavsiyanomaning asosiy maqsadi ta'lim va tarbiya bilan shug'illanuvchi pedagoglar, ota-onalar hamda mahalladagi sohaga mas'ul shaxslarga yosh avlodni tarbiyasida ijtimoiy hamkorlik masalalari bo'yicha tushuncha berish, ularni hamkorlikda ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish, tahlil qilish va baholash uslubiyoti bilan tanishtirish, shuningdek amaliyotda qo'llashlariga zamin yaratishga yo'naltirilgan.

Uslubiy tavsiyanoma yosh avlodni ta'lim-tarbiyasi bilan shug'illanuvchi pedagoglar, ota-onalar hamda mahalladagi sohaga mas'ul shaxslarga ta'lim-tarbiya jarayonini ijtimoiy hamkorlik asosida tashkil etish mazmunini tushunishlari hamda amalda qo'llashlarida o'zining ijobiy samarasini beradi, deya umid qilamiz.

XALQIMIZ TARIXIDA OILA VA FARZAND TARBIYASIGA OID QARASHLAR

*Farzandlaringizga ta'lim
bering, chunki ular sizniki
bo'lmagan vaqt uchun
tug'ilganlar.*

Hadis.

Falsafiy, siyosiy, iqtisodiy, huquqiy va ma'naviy-g'oyaviy boy tajriba – xalqimizning ulkan tarixiy merosga egaligidan dalolat beradi. Umuminsoniy taraqqiyotda “Nur Sharqdandur” degan ulug‘ e’tirofga musharraf bo‘lgan Sharq tamadduni inson hayotining tub mohiyati bo‘lgan komillikning yaxlit tizimi, jumladan, nikoh, oila va farzand tarbiyasiga oid ulkvn falsafiy me’rosni yaratishga muvaffaq bo‘ldi.

Ma'naviyati yuksak, e'tiqodi butun, aql-idroki baland, niyatlari ezgu, maqsadlari ulug‘ barkamol shaxs tarbiyasi xalqimiz tamaddunining buyuk vazifalaridan biri bo‘lib kelgan. Jaloliddin Rumiy, Abu Nasr Forobiy, Yusuf Xos Hojib, Muhammad Qoshg‘ariy, Ahmad Yugnakiy, Ahmad Yassaviy, Kaykovus, Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Muhammad Xorazmiy, Abu Rayhon Beruniy, Ibn Sino, Bahovuddin Naqshband, Shayx Sa'diy, Hofiz Sheroziy, Amir Temur, Amir Xusrav Dehlaviy, Abdurahmon Jomiy, Mavlono Lutfiy, Alisher Navoiy, Mirzo Ulug‘bek, Zahiriddin Bobur, Ahmad Donish kabi mutafakkirlarimiz ma'naviy-ahloqiy va ilmiy-falsafiy tafakkuri ma'naviy ibtidoga asoslangan hayot tarzining, komillikka erishishning yaxlit konsepsiyasidir.

Azaldan xalqimiz ijtimoiy hayotida oilaga muqaddas qadriyat sifatida qarab kelingan. Ulug‘ mutafakkirlarning ma’naviy-ahloqiy merosida oila va nikoh munosabatlari, oiladagi shaxslararo munosabatlar, ota-onaning vazifalari, farzandlar tarbiyasi, oila burchi masalalari muhim o‘rin tutadi. Jumladan, xalqimizning «Alpomish», «Kuntug‘mish», «Go‘ro‘g‘li», «Oysuluv», “Orzigul”, «Layli va Majnun», «Yusuf va Zulayxo» kabi buyuk epos va dostonlarida erkak va ayol o‘rtasidagi sof insoniy munosabatlar, futuvvat, insonparvarlik, muxabbatga sadoqat, yorga vafo mavzulari tarannum etilgan. Dostonlar qadimgi davrlarda yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash an‘analari haqida tasavvur va ma’lumot beradi.

Xalqimiz ijtimoiy tafakkurida ayol doimo erkak kishiga do‘st, yor, oqila, oilaviy fayzning timsoli sifatida ulug‘langan. Ayol oilaga fayz bag‘ishlovchii farishta timsoliga aylangan. Milliy qadriyatlarda, nikoh tuzishga oid odatlarda yigitning jismoniy qobiliyatlariga alohida ahamiyat berilgan hamda qizga munosib ekanligini aniqlash uchun o‘zaro ot poygasi, kamondan nishonga o‘q uzish, kurash tushish kabi bellashuvlar o‘tkazilgan. Ushbu tanlovlar «Qiz quvmoq», «Tortishmachoq» kabi xalq o‘yinlarida o‘z ifodasini topgan.

Bugungi kunda, xalqimizning ming yillar davomida shakllangan nikoh, oilaviy munosabatlar, ta’lim muassasasi hamda mahallada yoshlar tarbiyasiga oid ilmiy-pedagogik qarashlarni o‘rganish hamda ulardan “Maktab – ota-ona – mahalla” hamkorligi zanjirini yaratis’h”da unumli foydalanish juda muhim hisoblanadi.

«Avesto»da nikoh, oila va farzand tarbiyasi

Zardushtiylikning muqaddas kitobi «Avesto»da tarannum etilgan oila va nikoh odoblari, ota-onalar va farzandlar munosabati, ularning burch va vazifalari, uylanish va kelin tanlash, homilador ayolni davlat o'z muhofazasiga olishi zarurligi xususidagi g'oyatda qimmatli fikrlar bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan.

Shuningdek, «Avesto»da oila -nikoh munosabatlari, er-xotinning oiladagi burchi va farzand tarbiyasi xususida bir qator fikrlar bayon qilingan. Unda qarindoshlarning o'zaro oila qurishi qat'iy man etilgan. Qavm va urug' qonini toza, avlodni benuqson saqlash uchun shunday qilingan. Unda homilador ayollarni davlat o'z muhofazasiga olishi kerakligi, ko'p bolali oilalarga davlat hisobidan nafaqa tayinlash lozimligi, bir necha farzand dunyoga keltirgan ayollar mukofot olishga sazovor ekanligi uqtiriladi.

Islom dinida oila va farzand tarbiyasi

Xalqimiz tafakkuriga ulkan ta'sir ko'rsatgan Islom ta'limotida ham oila muqaddas sanalib, oilaviy munosabatlar, oilada farzand tarbiyasiga alohida e'tibor qaratilgan. Jumladan, Qur'oni karimda *«Alloh sizlar uchun o'zlaringizdan juftlar yaratib, juftlaringizdan sizlar uchun o'g'illar va nabiralar paydo qildi va sizlarni pok narsalardan rizqlantiradi...»* degan oyati karima nozil qilingan. Islomiyatning buyuk

elchisi tomonidan esa, ummatning haq yo‘lda barqaror bo‘lishi uchun: *«Uylaninglar, ko‘payishinglar, chunki men qiyomat kunida ummatimning ko‘pligi bilan faxrlanaman»*, deya marhamat etilgan.

Islom dinida bo‘lajak oilaning vujudga kelishiga alohida e’tibor berilgan hamda farzandlarning nasli pok bo‘lishini hisobga olingan. Kelin yoki kuyov qilmoqchi bo‘lgan har bir ota-onaning bo‘lajak qudalar naslini surishtirishlari yohud har bir musulmon o‘zining «yetti pushti» ni bilishi lozim, degan talablar ham islom ma’naviyatidan kelib chiqqan.

Oila qurish Islomdan oldin ham bo‘lgan, lekin oilada urning va ayolning huquqlari va mas’uliyatlarini tom ma’noda Islom dini ko‘rsatib berdi. Jumladan, payg‘ambarimiz Muhammad s.a.v. *“Jannat – onalar oyog‘i ostidadir”*, – deb marhamat qilganlar. Shuningdek, ota-onani rizoligini olish borasida: *“Alloh taoloning rozi bo‘lishi ota-onaning rozi bo‘lishiga va Allohning g‘azabi ham ota-onaning g‘azabiga bog‘liqdir”* deya buyurganlar (Imom Buxoriy rivoyati).

Diniy qadriyatlarda kattalar, xususan, ota-onalarning yosh kelin-kuyovlarga oilaviy turmush haqida pand-nasihat qilishlari, hayotiy tajribalarni so‘zlashlari odat tusiga kirib qolgan. Ayniqsa, kelinlarga qilingan nasihatlar qo‘lyozmalarda saqlanib qolgan.

Jumladan, ulkan sahobiy Anas ibn Molik roziyallohu anhu: *«Nabiy sollallohu alayhi vasallamning sahobalari yangi kelinlarga erining hurmatini va xizmatini qilishga buyurar edilar»*, – deganlar.

Jaloliddin Rumiyning tarbiyaga oid qarashlari

Muazzam siymo, o'z ijodi orqali Sharq va G'arb tamadduni rivojiga betakror hissa qo'shgan Jaloliddin Rumiyning adabiy merosida ma'naviy kamolot, ahloqiy tarbiya masalalari markaziy o'rin tutadi:

Tilingdan oldin qalbingni tarbiya qil. Chunki so'z qalbdan kelib, tildan chiqadi.

Ming yil o'qisamu, mendan «nimani bilding», deb so'rasalar, «haddimni bildim» deyman.

Gulning go'zalligi urug'idan; insonning husni esa qalbidandir.

Ko'nglingni poklamabsan-ku, tinmay tahorat olganing nimasi?!

Odamlar suratini bezatsa, sen siyratingni beza. Odamlar boshqalar aybidan so'z ochsa, sen o'z qusuringni o'yla.

Poktiynat kishilar suhbatidan bahramand bo'lmoq, podshohlar boshiga toj bo'lmoqdan afzaldir.

O'ylaring so'zlaringga, so'zlaring fe'lingga, fe'ling taqdiringga nuqs etadi. Go'zal o'yla, go'zal yasha.

Inson tabassumi bilan tarbiyasini, nimaga kulgani bilan saviyasini namoyon qiladi.

Bizni bilgan biladi, bilmagan o'zi biladi.

Dunyo tuzoqdir, doni hoyu-xavasdir.

Kitob o'qishdan oldin o'zimizni o'qishni o'rganaylik.

Hayot uyqudir, o'limla uyg'onur inson. Sen shoshil, o'lmasdan avval uyg'on.

Abu Nasr Forobiyning oila va farzand tarbiyasiga oid qarashlari

Buyuk mutafakkir Abu Nasr Forobiy inson kamoloti, baxti, ta'lim va tarbiyasi, axloqi, dinga munosabati haqidagi qarashlarini «Fozil odamlar shahri» va «Baxt-saodatga erishuv haqida» asarlarida bayon etadi. Forobiy bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotgan keraksiz urf-odatlardan voz kechish, baxt-saodatga erishish yo'llari haqida gapirib, shunday deydi: *«Rahbarlar (er yoki xotin) «yomon odatlarni o'zida ifodalovchi o'tmishni ham o'zgartirmog'i kerak. Aks holda o'tmish talablariga rioya etib, uning kayfiyati saqlansa, turmushda hech qanday yengillik, o'zgarish va o'sish ham bo'lmaydi»*. Shuningdek, *«Baxt saodatga erishuv yo'lida nimaiki (bilim, odob-axlok, kasb-hunar) yordam bersa, uni mustahkamlamok, nimaiki zararli bo'lsa, uni foydali narsaga aylantirishga harakat kilmok zarur»* ligini ta'kidlaydi.

Abu Rayhon Beruniyning oilaviy munosabatlar haqidagi qarashlari

Sharqning buyuk mutafakkiri Abu Rayhon Beruniyning oilaviy munosabatlar haqidagi qarashlari ham alohida e'tiborga loyiq. Beruniy o'z qarashlarida, ayniqsa, xotin-kizlar tarbiyasiga alohida e'tibor qaratadi. O'zining «Minerologiya» nomli traktatida oila qurayotgan kizlarga ota-onaning nasihatlarini keltirib, oiladagi tinchlik-totuvlik, baxtiyorlik ko'prok ayollar zimmasiga tushishini ta'kidlaydi va shunday yozadi: *«Ey qizim! Sen o'rgangan uyingdan ketib, notanish xonadonga*

tushmoqdasan. Bo'lajak kuyovingning hamma hislatlarini bilmaysan. Sen yer bo'l, u esa osmon bo'ladi. Demak, sen u bilan shunday yo'l tutki, uning oldida yer kabi kamtar bo'lsang, u osmon kabi olijanob bo'ladi». Beruniy o'z qarashlarida oila tinchi bevosita oqila, aqlli, farosatli, tarbiyali ayollar qo'lida ekanligiga alohida ahamiyat qaratgan.

Abu Ali ibn Sinoning oila va farzand tarbiyasiga oid qarashlari

Ulug' alloma Abu Ali ibn Sino ilmiy ta'limotida oilaviy munosabatlar masalalari diqqatga sazovor o'rin tutadi. Uning «Tadbiri manozil» asarida millat qizlari va ayollarning yaxshi xulqli bo'lishi haqida so'z boradi va quyidagi xususiyatlarga ega bo'lish ta'kidlanadi:

- *iymon-e'tiqodli bo'lsin;*
- *bilimli bo'lsin;*
- *nomusli, sharm-hayoli bo'lsin;*
- *tabiatan jasur bo'lsin;*
- *erini qattiq sevsin;*
- *tug'ish va bola tarbiyasi haqida o'ylasin;*
- *ezma bo'lmasin;*
- *o'z eriga bo'ysunsin;*
- *to'g'ri, kamtar va farosatli bo'lsin;*
- *hech qachon o'z sha'niga dog' tushirmasin;*
- *eri bilan ehtiyot bo'lib, uning hurmatini joyiga qo'yib, xushmuomala bo'lishi shart;*

- o‘z vazifasini va burchini yaxshi bilsin;
- oila xo‘jaligidagi narsalardan to‘g‘ri, tejab foydalanishni bilsinlar.

Alloma o‘zining “Ishorat”, “Solomon va Ibsol” kabi asarlarida tarbiya masalalariga keng to‘xtalgan. Jumladan, ibn Sino bola tug‘ilmasdan turib unga g‘amxo‘rlik qilish, ya’ni ota-onaning jismonan va ruhan pok bo‘lishi, onani xomilador bo‘lishiga tayyorlash hamda bolani xomila davridanoq onasi orqali parvarishlash, farzand tarbiyasida mehnatning roli, aqliy, ahloqiy, estetik va jismoniy tarbiyada uzviy va yaxlitlikni ta’minlash haqida halqimizga qimmatli ma’lumotlar qoldirgan.

“Qobusnoma” da ota-onaga hurmat va farzand tarbiyasi

Kaykovusning “Qobusnoma” sida ota-onaga ehtirom va hurmat borasida quyidagi pand bor: *“Ey farzand, bilgilkim, aql yuzasidin farzandga ota-onani izzat va hurmat qilish vojibdur, nedinkim, uning asli ota va onadur. Ota va onani nima uchun hurmat qilurman, deb ko‘nglingga kelturmagil, bilgil-ki, ular sening uchun o‘limga ham tayyor turadurlar. Har farzandki, oqil va dono bo‘lsa, hech vaqt ota-onaning mehr haqini ado qilmoqdin holi bo‘lmagusidur. Ota-ona farmonbardordur. Bu farmonbardorlikda ham ish bo‘lgay.*

Ey farzand, shul vajdin ota-onangni sag‘al ham ranjitmagil. farzanding sening haqingda qanday bo‘lishin tilasang, sen ham ota-onang haqida shunday bo‘lgil, nedinkim, sen ota-onangga nima ish

qilsang, farzanding ham sening haqingda shundoq ish qilur, chunki odam mevaga, ota-ona daraxtga o'xshaydur. Ota-onaga izzat va hurmatni qancha ko'p qilsang, ularning duosi shuncha tezroq mustajob bo'lur".

“Qutadg‘u bilig” va “Hibatu haqoyiq” asarlarida ota-onaga hurmat va farzand tarbiyasi

Xalqimizning buyuk allomasi Yusuf Xos Xojibning mashxur “Qutadg‘u bilig” asarida ota-onaga hurmat, inson shaxsiga xos sifat va fazilatlarning oilaviy hayotni boshqarishdagi ahamiyati, umr yo‘ldosh tanlashda uning qaysi sifat va fazilatlariga e’tibor berish zarurligi, farovon turmush kechirishning muhim shartlari haqida qimmatli fikrlar keltiriladi.

Xalqimizning zabardast didaktik shoiri Ahmad Yugnakiy shox asari – “Hibatu haqoyiq” ni komillik, ilm, ma’rifat, tarbiya, baxt-saodat masalalariga bag‘ishlagan:

Bilik birla bilinur saodat yo‘li,

Bilik bil saodat yo‘lini bo‘la. (Bilim bilan baxt-saodat yo‘li ochiladi, bilimni egallab saodat yo‘lini top, unga erish).

Biliklik er o‘ltu, oti o‘lmatu,

Biliksiz esan erkan oti o‘luk.

(Bilimli er o‘lsa ham oti o‘lmaydi, bilimsiz kishini hayot chog‘ida ham uning oti o‘lmaydi).

Amir Temurning nikoh va oilaga oid qarashlari

Sohibqiron va buyuk sarkarda Amir Temur ham oila qurish masalalariga davlat yumushlaridek juda jiddiy e'tibor bergan. Jumladan, "Tuzuklar" da kelin tanlash haqida quyidagi qimmatli fikrlar bildirilgan: *«O'g'illarim, nabiralarim va yaqinlarimni uylantirmoq tashvishida kelin izlamoqqa e'tibor berdim. Bu ishni davlat yumushlari bilan teng ko'rdim. Kelin bo'lmishning nasl-nasabini, yetti pushtini surishtirdim. Xos odamlar orqali sog'ligini, jismoniy kamolotini aniqladim. Kelin bo'lmish nasl-nasabi, odob-ahloqi, sog'ligi bilan barcha qusurlardan holi bo'lsagina el-yurtga katta to'y-tomosha berib, kelin tushurdim».*

Alisher Navoiyning nikoh, oila va farzand tarbiyasiga oid qarashlari

Buyuk mutafakkir Alisher Navoiyning muhabbat, vafo, burch, ahloqiy fazilatlarning oilaviy hayotdagi ahamiyati haqidagi qarashlari beqiyosdir. Navoiy «Mahbub-ul-qulub» asarining «Uylanish va xotinlar to'g'risidagi» faslida mutafakkir uylanish va uning foydasi, oila odobi va oilada ayollarning fazilatlari haqida ajoyib fikrlarni bayon etgan. Jumladan, u ayolning turmushdagi hissasiga quyidagicha to'xtaladi: *«Yaxshi xotin - oilaning davlati va baxti. Uyning ozodaligi undan, uy egasining hotirjam va osoyishtaligi undan. Xusnli bo'lsa - ko'ngil yozig'i, xushmuomala bo'lsa - jon ozig'idir. Oqila bo'lsa, ro'zg'orda tartib-intizom bo'ladi, asbob-anjomlar pokiza va saranjom turadi».*

Alisher Navoiyning ulkan ma'naviy merosida farzand tarbiyasi, ilm-ahloqqa oid juda ko'plab xikmatlarni topish mumkin:

*Yigitlikda yig' ilmning mahzanin,
Qarilik chog'i sarf etgil ani.*

*Boshni fido qilg'il ato boshiga,
Jismni qil sadqa ano qoshig'a.
Tun kuningga aylagali nur fosh,
Birisin oy ayla, birisin quyosh.*

*Bu gulshan aro yo'qdir baqo guliga sabot,
Ajab saodat erur gar yaxshilik birla qolsa ot.*

*Odami ersang demagil odami,
Onikim yo'q xalq g'amidin g'ami.*

*Har kim ayon etsa yaxshi qiliq,
Yetar yaxshilikdin anga yaxshilik.*

Ahmad Donish va Rizouddin ibn Faxruddinning nikoh, oila va farzand tarbiyasiga oid qarashlari

XIX asrning ikkinchi yarmida yashab ijod etgan sharq mutafakkirlaridan biri Ahmad Donish o'zining «Navodir ul-vakoe'»

(«Nodir voqealar») nomli asarida «Nikoh odoblari bayoni, uylanish shartlari, qaynona va kelinning xusumati» haqida batafsil bayon qilgan.

Mutafakkirning fikricha, inson muayyan yoshga yetgandan keyin unda oila qurish, uylanishga zarurat paydo bo‘ladi. Albatta, bu davrda inson oila, oilaviy baxt, er-xotinlik, farzandlik, ota-onalik burchlari haqida tushunchaga ega bo‘ladi. Darhaqiqat, donishmand ayolni sevmok, hurmat qilmoq har bir erkak (er)ning vazifasi ekanligini aytib o‘tadi.

Oilaviy baxt insonlarning orzu-istaklari, maqsadlariga yetishib yashashdir. Ahmad Donish oilaviy baxt ko‘prok xotinlarga bog‘lik, chunki erkak uchun soliha xotindan ortiqroq hech bir ne‘mat yo‘qdir, oiladagi inoqlik, totuvlik, saranjomlik ular qo‘lidadir, degan fikrlarni ilgari suradi hamda oila qurish motivlarini kengrok yoritib beradi.

XX asrning boshida yashab ijod etgan olim Rizouddin ibn Faxruddinning «Oila» asarida odob-ahloq, oila va nikoh, oiladagi o‘zaro munosabatlar, ota-onaning vazifalari, farzandlar burchi, bola tarbiyasidagi ayolning roli, ayollarning umumiy vazifasi, uylantirishda ota-onaning vazifalari xususida g‘oyatda ibratli maslahatlar va tavsiyalar berilgan.

Olim mazkur asarda uylanish va xotinlar vazifasi borasida quyidagilarni ta’kidlaydi: *«... uylanish masalasini islom shariati buyuk narsalardan deb bilib, oila tuzishni mamlakat tashkil qilish qadar kerakli hisoblab, bu borada bir qancha nizomlar ham chiqqanligi ma’lum. Oila uchun chiqqan nizomlarni, bir kun kelib, vaqti yetganda amal etuvchilar o‘z oilalarini ko‘rkam ravishda tuzar va nihoyat, ushbu*

kichkina mamlakatni idora qila olurlar. Shu sababdan, umrlarini rohat bilan kechirishar va umrlaridan qolgan sanoqli soatlari barokatli bulur. Xotunlari tarbiyali bo'lgan xalq - tarbiyali-yu, xotunlari tarbiyasiz bo'lgan xalq tarbiyasiz, xotunlari tirishqoq, tadbirkor, irodali bo'lgan xalq - boyu, xotunlari yalqov yoki isrofgar xalq faqir bo'lishi aniqdir».

Faxr-ul Banot Sibhatulloh qizining oila va qizlar tarbiyasiga oid qarashlari

XIX asr oxiri va XX asr boshlarida yashab o'tgan olim Faxr-ul Banot Sibhatullox qizining «Qizlar tarbiyasi», «Oila saboqlari» kabi muhim tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lgan asarlari mavjud. Olimaning «Oila saboqlari» risolasida xotin-qizlarning tarbiya, ahloq, odob masalalari, uy-ro'zg'or va bola tarbiyasi, salomatlik va oila sihatini saqlash xususida, qarindoshlar munosabati, qaynona-kelin munosabati, kelinning vazifalari haqidagi tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lgan pand-nasihatlar o'rin olgan.

Abdurauf Fitratning oila masalasiga oid fikrlari

Turkiston jadidchilik harakatining ulkan namoyandalaridan biri Abdurauf Fitrat oila masalasiga va uning jamiyat hayotidagi tutgan o'rniga alohida e'tibor qaratadi. Allomaning «Oila yoki oila boshqarish tartiblari» asarida oila ko'rish zaruratidan tortib, oila a'zolarining o'zaro munosabatlari, ota-ona, farzandlarning huquq va burchlari, farzand

tarbiyasi haqidagi qarashlari chuqur yoritib berilgan. Donishmand mazkur asarda uylanish va bo‘lajak er-xotin, birinchi navbatda, nimalarga ahamiyat berishi lozimligi haqida qimmatli fikrlarini ilgari suradi.

Adibning «Oila» asarida uylanmoq zarur bo‘lganda qanday xotinni tanlash lozimligi, maxr va to‘y qanday bo‘lishi kerakligi, er-xotinning qanday yashamoqliklari, ota-onaning xaq-huquqlari va qizlarning ilm olishlari xususidagi qimmatli fikrlari diqqatga sazovordir. Fitrat mazkur asarda oilaviy xayotning mohiyati haqida fikr yuritib, oxir oqibatda millat taqdiri oilalar holatiga bog‘liq ekanligi ta’kidlanadi: *“Har bir millatning saodati va izzati albatta shu xalqning ichki intizomi va totuvligiga bog‘liq. Tinchlik va totuvlik ana shu millat oilalarining intizomiga tayanadi. Qaerda oila munosabati kuchli intizomga tayansa, mamlakat va millat xam shuncha kuchli va muazzam bo‘ladi”*.

Fitratning talqinida, oila uch muhim tarkibga ega:

1. Er.
2. Xotin.
3. Farzandlar.

Farzand nafaqat ota-ona hayotining davomchisi, balki ayni paytda millatning ham sha’ni, obro‘ va e’tiborini belgilaydi.

Xalqimiz tarixiy-ijtimoiy hayotida oila qurayotgan kelin va kuyovlarga berilgan pand-nasihatlar

Tarixiy manbalarda keltirilishicha, xalqimiz tarixiy-ijtimoiy hayotida oila qurayotgan kelin va kuyovlarga saodatli oila asoslarini

bayon qiluvchi quyidagi pand-nasihat berilgan. Avvalo, kelin bo'layotgan qizlarga:

«Ey qizginam! Agar ahli fazlga nasihat kerak bo'lmaganida, senga ham nasihat qilmasdim. Lekin nasihat – g'ofilga eslatma, oqilga yordamdir. Agar qiz bola ota-onasining kambag'alligi sababligina erga berilishi kerak bo'lganida, sen hech qachon uzatilmagan bo'lar eding. Chunki otangning boyligi, martabasi yetarlidir. Lekin Alloh belgilab bergan hayot qonunlariga ko'ra, ayollar erkaklar uchun va aksincha, erkaklar ayollar uchun yaratilganlar.

Qizginam! Endi sen o'zing o'sgan havodan ayrilding. O'zing yayrab-yashnagan oshyondan chiqding va notanish joyga borib, avval o'zing bilmagan sherikka uchraysan. U endi sening xojang, do'sting va mahbubingdir.

Sen uning uchun quyidagi o'n xislatni ado etsang, oilada mas'ud va baxtiyor hayot kechirasizlar:

1. Qanoat sohibasi bo'l, undan hayiqib tur. Ering uyga nima ko'tarib kelsa, xushfe'llik va odob-nazokat bilan qabul qilib ol, tashakkur ayt.

2. Eringga hamisha itoatda bo'l, amrlarini yaxshilab tingla va bajar.

3. Eringning nazari tushadigan joylarga e'tibor qil. U senda xunuklik ko'rmasin. Uy ichi va hovlini nihoyatda ozoda va tartibli tut.

4. Eringning burniga hushyor bo'l. Dimog'iga sendan yomon hid kirmasin, faqat xushbo'ylik sezs.

5. Ovqatni vaqtida tayyorla, aslo kechiktirma. Ering uyga kelishi bilan, dasturxon sol.

6. Uning uyqu vaqtini, uygʻonish paytini bilib ol. Chunki ochlik va uyquning buzilishi erkaklarning gʻazabini qoʻzgʻaydi.

7. Xojangning moli va ashyosiga eʼtiborli boʻl, isrof qilma, avaylab asra!

8. Eringning qarindoshi va yaqinlarini izzat-hurmat qil. Bu bilan xojangni hurmat qilgan boʻlasan.

9. Eringning sirlarini boshqalarga aytuvchi boʻlma, uning ishonchini yoʻqotasan.

10. Xojangning amriga osiy boʻlma, uning dinga toʻgʻri keladigan barcha buyruqlarini ado qil. Shuni yaxshi bilib olki, xojang xafa boʻlganda xursand koʻrinishdan, u quvongan paytda gʻamgin boʻlishdan oʻzingni ehtiyot qil!».

Xalqimiz ijtimoiy tafakkurida oila qurayotgan kuyovlarga beriladigan pand va koʻrsatmalar ham oʻz oʻrnida boʻlgan. Jumladan, ularga qarata:

Ayol kishining oʻzgacha tafakkur uslubi mavjud. Uning nafsoniyatini fahmlash va ehtiromini qozonish uchun quyidagi nasihatlariga amal qilish zarur boʻladi:

– ayol kishining tafakkurini, uning tabiatini, boshqacha yaratilganini hurmat qilish;

– uni eʼtiborsiz qoldirmaslik, muhabbat, mehr va omonlik hadya etish;

- ayolning shikoyatlarini e'tiborsiz qoldirmaslik, har doim ma'naviy qo'llab-quvvatlash;
- unga hadyalar berish, sovg'alar taqdim qilish;
- oila ahlini ziyorat qilishiga ijozat berish;
- rashk ayollik izzat-nafsini rozi qilib turuvchidir, shuning uchun ba'zan rashkni bildirib turish;
- ayolga lutf ko'rsatish;
- uning ayblarini yuziga solmaslik;
- uning fikrlarini hurmat qilish;
- unga xiyonat qilmaslik, zero ayol uchun eng og'ir narsa erining xiyonat qilishidir.
- uning o'zini ham, his-tuyg'ularini ham masxara qilmaslik;
- uning talablarini unutmaslik, qadr-qiymatini o'rniga qo'yish;
- undan yordamni ayamaski, zotan ayol zoti doimo o'zi ishonadigan va suyanadigan shaxsga muhtojdir;
- oilaviy mas'uliyat va va'dalarga amal qilish;
- uyning mayda-chuyda ishlariga ko'p aralashmaslik, bu borada ayolga ishonch bildirish;
- ayol kishining homiladorlik, farzand dunyoga keltirish kabi og'ir holatlarni boshidan o'tkazishini aslo unutmaslik va o'sha paytlarda unga yanada ko'proq mehribon bo'lish;
- uning shaxsiy erkinligini ko'p cheklamaslik.

Yuqorida keltirilgan xalqimiz tarixida nikoh, oila va farzand tarbiyasiga oid ijtimoiy-ma'naviy meros bugungi axborot jamiyati, globallashuv va ma'naviy tahdidlar davrida ayniqsa o'ta dolzarb va

qimmatlidir. Jamiyat hayotida, oilaviy tarbiyada, ta'lim jarayonida ajdodlar ma'naviy merosida tarannum etilgan umuminsoniy qadriyatlar, odamiylik, mardlik, muruvvat, mehr-oqibat, sahovatpeshalik, xushmuomalalik, halollik, rostgo'ylik, ma'rifatparvarlik, mehnatsevarlik kabi yuksak fazilatlarni unib-o'sib kelayotgan yosh avlod tafakkurga singdirish xalqimizning buguni va ertasi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega¹.

¹ Mazkur bo'lim "Oila va xotin-qizlar" ilmiy-tadqiqot instituti xodimi, falsafa doktori, dotsent Mohira Xoliqovanning ilmiy maqolasi asosida tayyorlandi.

MAKTAB, OTA-ONA VA MAHALLIY O‘Z-O‘ZINI BOSHQARISH ORGANLARI HAMKORLIKNI TA’MINLASH BO‘YICHA XORIJIY TAJRIBA

Finlandiya tajribasi

Finlandiya ta’lim tizimi o‘zining yuqori sifatli ta’limi va ijtimoiy hamkorligi bilan mashhur. Maktab – ota-ona va mahalliy o‘z-o‘zini boshqarish organlari hamkorligini ta'minlash uchun Finlandiya quyidagi amaliyotlar va yo'nalishlardan foydalanadi:

Ochiq muloqot: Finlandiyada maktablar va ota-onalar o‘rtasida samimiy aloqa o‘rnatish juda muhimdir. Maktablar ota-onalar bilan muntazam uchrashuvlar, seminarlar va tadbirlar o‘tkazadi, bu orqali ota-onalar ta’lim jarayonida faol ishtirok etishga undaladi.

Ota-onalar uchun qo‘llab-quvvatlash: Maktablar va mahalliy o‘z-o‘zini boshqarish organlarida ota-onalar uchun turli kurslar va treninglar tashkil etiladi. Bu orqali ularga farzandlarini tarbiyalashda yordam beradigan bilim va ko‘nikmalar beriladi.

Mahalliy jamoa bilan integratsiya: Maktablar mahalliy jamoalar bilan yaqindan hamkorlik qilinadi. Mahalliy o‘z-o‘zini boshqarish organlari madaniyat, san'at va sport tadbirlari orqali ota-onalar va maktab o‘quvchilarni o‘z faoliyatiga jalb etadi.

Ta’lim mexanizmlarini qo‘llab-quvvatlash: Finlandiyada ta’lim jarayonida diplomatik va ijtimoiy masalalar bo‘yicha maxsus dasturlar ishlab chiqilgan. Bular maktablar orqali yo‘lga qo‘yilib, ota-onalarning farzandlari bilan yaqin munosabatda bo‘lishlariga yordam beradi.

Jamoaviy loyiha va tadbirlar: Ota-onalar, o'qituvchilar va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari vakillari birgalikda loyiha va tadbirlar tashkil qilishadi. Bu kabi tadbirlar ta'lim jarayonini boyitadi va ijtimoiy, axloqiy qadriyatlarni oshirishga yordam beradi.

Ta'lim va sog'liqni saqlashning integratsiyasi: Finlandiyada ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlari o'rtasida yaqin aloqalar o'rnatilgan. Psixologlar va sog'liq mutaxassislari maktablarga kirib, o'quvchilarga va ota-onalarga sog'liq va ruhiy salomatlik masalalarida yordam beradi.

O'qituvchilarni tayyorlash: Finlandiyada o'qituvchilar ta'lim jarayonida ota-onalar bilan ishlash uchun alohida o'qitiladi. Bu jarayonda o'qituvchilar ota-onalar bilan muloqot qilish va ularga kerakli ko'makni ko'rsatish uchun zarur bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishadi.

Yuqoridagi amaliyotlar Finlandiyaning maktab – ota-ona va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari o'rtasida hamkorlikni ta'minlashdagi muvaffaqiyatini belgilaydi. Natijada, bunday yondashuv nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki o'quvchilarni ijtimoiy hayotga integratsiyalashishiga ham katta yordam beradi.

AQSh tajribasi

AQShda maktab – ota-ona va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari hamkorligini ta'minlash ta'lim tizimining muhim komponentlaridan biri hisoblanadi. Bu yondashuv ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarni muvaffaqiyatli qilib tarbiyalashda muhim ahamiyatga

ega. AQShda quyidagi strategiyalar va faoliyatlar bu hamkorlikni kuchaytirishga qaratilgan:

Ochiq muloqot va aloqalar: Maktablar ota-onalar bilan doimiy aloqalar o'rnatish uchun ko'plab usullarni qabul qiladilar. Bu, ayniqsa, telefon qo'ng'iroqlari, elektron pochta, onlayn portallar va muntazam uchrashuvlar orqali amalga oshiriladi. Ota-onalar maktab hayotiga jalb qilinadi va ularga farzandlarining ta'limda muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar beriladi.

Ota-onalar uchun tadbirlar va treninglar: Bir qator maktablar ota-onalar uchun treninglar, seminarlar va ma'ruzalar tashkil etadi. Bu tadbirlar ularga farzandlarini tarbiyalashda, ularning o'qishga bo'lgan qiziqishlarini oshirishda va ta'lim jarayonida qanday yordam berishlari kerakligini o'rgatadi.

Jamoaviy tadbirlar: Maktablar jamoat tadbirlari va sahna ko'rsatishlari orqali ota-onalar va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari vakillarini birlashtiradi. Bu tadbirlar ijtimoiy aloqalarni mustahkamlashga yordam beradi va maktab – ota-ona va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlarini o'zaro birlashtiradi.

Mahalliy jamoalar bilan hamkorlik: Maktablar mahalliy tashkilotlar, fondlar, sport klublari va boshqa ijtimoiy muassasalar bilan hamkorlik qiladi. Bu aloqalar o'quvchilarga turli imkoniyatlar yaratadi va ta'limni yanada boyitadi.

O'quvchilarning ijtimoiy va psixologik rivojlanishi: Maktablar ota-ona va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari bilan birgalikda o'quvchilarning ruhiy salomatliklari va ijtimoiy ko'nikmalarini

rivojlantirishga qaratilgan dasturlarni amalga oshiradi. Bu dasturlar o'quvchilarning to'g'ri rivojlanishi uchun muhimdir.

Ta'lim jarayoniga yangiliklarni jalb etilishi: AQShda ota-onalardan kelayotgan fikr-mulohazalarni inobatga olinib, maktablar o'z ta'lim dasturlarini doimiy ravishda yangilab boradi. Mazkur yo'l bilan ular o'z faoliyatlarini yaxshilashga intiladilar.

Maktab, politsiya va xavfsizlik: maktablar xavfsizlikni ta'minlash uchun politsiya bilan hamkorlik qilib, muntazam xavfsizlik tadbirlarini o'tkazadilar. Bu hamkorlik maktab va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlarida ijobiy muhitni yaratadi va ota-onalarning xotirjamligini ta'minlaydi.

AQShda maktab, ota-ona va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari hamkorligining kuchayishi ta'lim sifatini muhim darajada oshirishga, shuningdek, farzandlarning ijtimoiy va madaniy jihatdan rivojlanishiga yordam beradi. Bu yondashuv ta'lim jarayonida barcha tomonlarning faolligi va hamkorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Singapur va Indoneziya tajribasi

Singapur va Indoneziya mamlakatlarida Maktab – ota-ona va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari hamkorligini ta'minlash bo'yicha qiziqarli yondashuvlar mavjud. Har ikki mamlakatda ham ta'lim tizimining yanada yaxshilanishi, o'quvchilarning muvaffaqiyati va ijtimoiy rivojlanishni ta'minlash maqsadida quyidagi amaliyot va strategiyalar amalga oshiriladi. Jumladan, Singapurda:

Samarali aloqalar o'rnatish: Singapurda maktablar ota-onalar bilan muntazam uchrashuvlar o'tkazadi. Ota-onalar maktabning ta'lim jarayoni va o'quvchilarning yutuqlari haqida ma'lumotga ega bo'lish uchun maxsus dasturlar va ochiq eshiklar tadbirlari o'tkaziladi.

Ta'lim dasturlari va resurslar: Maktablar ota-onalarga farzandlarining o'qitish jarayoniga qo'shilishlariga yordam beradigan resurslar va dasturlar taqdim etadi. Bu orqali ota-onalar farzandlarining o'qishlari va tarbiyasi uchun zarur yordamni ko'rsatish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Ijtimoiy tadbirlar va faoliyatlar: Singapurda maktablar tomonidan ota-ona va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari bilan hamkorlikda ijtimoiy tadbirlar tashkil etiladi. Bu tadbirlar orqali mazkur uchlik o'rtasida ijtimoiy aloqalar mustahkamlanadi.

Ta'lim tashkilotlari va jamoat resurslari: Singapurda davlat va xususiy sektorlar o'rtasida ta'lim sohasida hamkorlik qilinadi. Buni, jamoat va axborot resurslarini taqdim etish orqali ota-onalarning ta'lim jarayoniga jalb etilishini oshiradi.

Indoneziyada ham xuddi Singapurdagidek maktab, ota-ona va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari o'rtasida yaqindan hamkorlik o'rnatilgan. Maktablar mahalliy jamoalarni ta'limga jalb qilishda faol ishtirok etadi, bu orqali ota-onalar va jamoatchilik faolligi oshiriladi.

Ota-onalarni jalb qilish: Indoneziya ta'lim tizimida ota-onalar o'z farzandlarining ta'lim jarayonida faol ishtirok etishlari uchun turli chora-tadbirlar ko'riladi. Maktablar ota-onalarga farzandlarini qanday qo'llab-quvvatlash usullarini o'rgatish uchun treninglar tashkil qiladi.

Ijtimoiy tadbirlar: Indoneziyada maktablar ijtimoiy masalalarni hal qilishda ham faol ishtirok etadi. Ular mahalliy masalalar, sogʻliqni saqlash va xavfsizlik bilan bogʻliq dasturlarda qatnashadilar, bu orqali maktablar va mahalliy oʻz-oʻzini boshqarish organlari oʻrtasida aloqalar mustahkamlanadi.

Internet va texnologiyalardan foydalanish: Indoneziyada maktablar elektron platformalar va onlayn resurslardan foydalanib, ota-onalar bilan muloqotni osonlashtirishni maqsad qiladi. Bu, ota-onalarning taʼlim jarayoniga yanada faol ishtirok etishiga imkon beradi.

Xullas, Singapur va Indoneziya mamlakatlarida maktab, ota-ona va mahalliy oʻz-oʻzini boshqarish organlari hamkorligini taʼminlashning samarali strategiyalari, taʼlim sifatini oshirish va ijtimoiy koʻnikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Har ikki mamlakat ham qiziqarli tajribalar va yondashuvlar orqali oʻz taʼlim tizimlarida hamkorlikni kuchaytirishga intiladi. Bu jarayon oʻquvchilar, ota-onalar va mahalliy oʻz-oʻzini boshqarish organlari oʻrtasida ijobiy aloqalarni oʻrnatishga xizmat qiladi.

Xitoy tajribasi

Xitoyda maktab, ota-ona va mahalliy oʻz-oʻzini boshqarish organlari hamkorligi taʼlim tizimining muhim qismi hisoblanadi. Xitoyda bu hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan bir qancha yondashuvlar mavjud boʻlib, ularning asosiy jihatlari quyidagilar:

Ota-onalar va taʼlim muassasalari oʻrtasidagi aloqalar: Maktablar ota-onalarni muntazam ravishda uchrashuvlarga, seminarlar

va ta'lim jarayonlariga jalb etadi. Ota-onalar maktab hayotida faol ishtirok etishlari va farzandlarining ta'limi borasidagi fikrlarini bildirishga imkoniyatga ega.

Mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari: Xitoyda mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari maktablar bilan birgalikda ta'lim masalalarida hamkorlik qilishadi. Ular o'z hududidagi yoshlarga ta'lim sohasida qo'llab-quvvatlash dasturlarini taklif etadi, bu esa o'quvchilarning muvaffaqiyatini oshirishga yordam beradi.

Maktab va o'z-o'zini boshqarish organlarining tadbirlari: Har yil maktablar va o'z-o'zini boshqarish organlari o'rtasida turli tadbirlar, sport musobaqalari, madaniy tadbirlar, ijtimoiy loyihalar amalga oshirilib, bu orqali ijtimoiy aloqalarning kuchayishi kuzatiladi.

Ta'lim dasturlari va ko'mak: Xitoyda ota-onalar va o'z-o'zini boshqarish organlari maktabning ta'lim dasturlarida ishtirok etadi. Ota-onalar va mahalliy jamoa vakillari ta'lim jarayonini yaxshilashga qaratilgan fikrlar, g'oyalar va takliflar bilan maktablarga murojaat qilishadi.

Ijtimoiy mas'uliyat: Xitoyda ta'limni rivojlantirishda ijtimoiy mas'uliyat va jamoat ongini oshirishga katta e'tibor beriladi. Maktab va mahalla hamkorligi, ota-onalar o'rtasidagi aloqalar orqali o'qituvchilar va jamoatchilik o'rtasida bilish va tajriba almashish jarayonini ham yaxshilashga yordam beradi.

Ko'nikmalarga e'tibor: Xitoyda maktab, ota-ona va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari hamkorligi o'quvchilarning ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan aniq maqsadlarni belgilaydi. Bu

hamkorlikning natijalari sifatida o'quvchilar faqat akademik muvaffaqiyatlarni emas, balki ijtimoiy ko'nikmalarni ham rivojlantira oladilar.

Umuman olganda, Xitoyda maktab, ota-ona va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari hamkorligi ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, o'quvchilarni ijtimoiy muhitda qo'llab-quvvatlash va ularning umumiy rivojlanishiga hissa qo'shish maqsadida amalga oshiriladi. Hozirda bu yondashuv Xitoy ta'lim tizimining muvaffaqiyatli rivojlanishiga yordam bermoqda.

Rossiya tajribasi

Rossiya Federesiyasida maktab, ota-ona va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari hamkorligi ta'lim sohasida muhim rol o'ynaydi va bu yo'nalishda bir qancha amaliyotlar va dasturlar mavjud. Rossiyadagi bu hamkorlikning asosiy jihatlari quyidagilar:

Ota-onalar qo'mitalari: Rossiya Federatsiyasida maktablarda Ota-onalar qo'mitalari faoliyat yuritadi. Ushbu qo'mitalar ota-onalar, o'qituvchilar va maktab administratsiyasi o'rtasida kommunikatsiya va hamkorlikni o'rnatishga yordam beradi.

Maktab va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlarining o'zaro aloqalari: Maktablar o'z-o'zini boshqarish organlari bilan hamkorlikda turli tadbirlar va faoliyatlar o'tkazadilar. Bu jarayonda o'quvchilarni qo'llab-quvvatlash uchun jamoatchilik dasturlari, madaniy tadbirlar va sport musobaqalari tashkil qilinadi, bu esa maktab, ota-ona va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari orasida aloqalarni kuchaytiradi.

Ochiq eshiklar kunlari: Maktablar yilda bir yoki bir nechta marotaba ochiq eshiklar kunlarini o'tkazishadi. Ushbu tadbirlar ota-onalarga maktabdagi ta'lim jarayonini ko'rib chiqish, o'qituvchilar bilan muloqot qilish va farzandlarining o'qish jarayonida qanday yordam ko'rsatilishi mumkinligini bilib olish imkoniyatini beradi.

Ijtimoiy tashabbuslar va qo'llab-quvvatlash dasturlari: Rossiyada maktablar ota-onalar hamda o'z-o'zini boshqarish organlari bilan birgalikda turli xil ijtimoiy tashabbuslarni amalga oshiradilar. Bu dasturlar ijtimoiy masalalarni hal qilish, o'quvchilarning akademik va ijtimoiy rivojlanishiga yordam berish maqsadida amalga oshiriladi.

Psixologik yordam va maslahatlar: Ota-onalarga va o'quvchilarga psixologik yordam ko'rsatish maqsadida maktablarda psixologlar ishlaydi. Ota-onalar va jamoatchilik vakillari, psixologlar bilan birgalikda o'quvchilarni qo'llab-quvvatlash dasturlari va seminarlarini tashkil qilishadi.

Ta'lim sifatini baholash: Maktablar va ota-onalar ta'lim sifatini baholashda birga faoliyat yuritadi. Ota-onalar o'z farzandlarining o'qish natijalarini va maktabdan olishgan ta'lim sifatini baholashda ishtirok etishlari jamiyatda ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi.

Umuman olganda, Rossiyadagi maktab, ota-ona va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari hamkorligi ustida kuchaytirish orqali ota-onalarning maktab hayotidagi rolini oshirish, ta'lim sifatini yaxshilash va ijtimoiy masalalarni hal qilishga ko'maklashish maqsadida amalga oshirilmoqda. Bu yondashuv zamonaviy ta'lim tizimining muvaffaqiyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

O‘ZBEKISTONDA “MAKTAB, OTA-ONA VA MAHALLA” HAMKORLIGINI TA’MINLOVCHI ASOSIY SUBEKTTLAR

“Maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligini ta'minlashda Maktab jamoasining roli

«Maktab, ota-ona va mahalla» hamkorligini ta'minlashda maktab jamoasining roli juda muhim hisoblanadi. Maktab rahbariyati va jamoasi o‘quvchilarning ta’lim va tarbiyasini nazorat qilish bilan birga, ularning rivojlanishi uchun zarur sharoitlarni yaratadi. Jumladan, mazkur jarayonda maktab jamoasining roli quyidagi jihatlarni o‘z ichiga oladi:

Ta’lim muhitini yaratish: Maktab rahbariyati va jamoasi o‘quvchilar uchun qulay va samarali ta’lim muhitini yaratishda muhim rol o‘ynaydi. Yaxshi ta’lim sharoitlari o‘quvchilarning bilim olishiga va rivojlanishiga yordam beradi.

Ota-onalar bilan aloqalar o‘rnatish: Maktab rahbariyati va jamoasi ota-onalar bilan muntazam aloqa o‘rnatishi va ularni ta’lim jarayoniga jalb etishi zarur. Ota-onalarni maktab hayotiga qo‘shish orqali o‘quvchilarning muvaffaqiyatli ta’lim va tarbiya olishi ta’minlanadi.

Ma'lum bir dasturlarni ishlab chiqish: Maktab rahbariyati va jamoasi ta’lim jarayoni uchun yangi dasturlar va loyihalarni ishlab chiqishi va bu orqali ota-onalar va mahalla jamoasini hamkorlikka jalb etishi mumkin. Bu dasturlarda albatta o‘quvchilarning qiziqish va ehtiyojlarini inobatga olinishi zarur.

Maktab tadbirlarini tashkil etish: Maktab rahbariyati va jamoasi turli madaniy, sport va ilmiy tadbirlarni tashkil etib, ota-onalar va mahallaning ishtirokini rag‘batlantirishi kerak. Bu tadbirlar o‘quvchilarning ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Malaka oshirish: Maktab rahbariyati o‘qituvchilar va boshqa xodimlarni o‘quvchilar, ota-onalar va mahalla vakillari bilan ishlarni tashkil etishlari uchun professionalligini oshirishga ko‘maklashishi va shu orqali ta’lim sifatini yaxshilashi lozim.

Muammolarni hal qilish: Maktab rahbariyati va jamoasi o‘quvchilar va ota-onalardan kelib tushadigan muammolarga diqqat qaratishi va ularni hal qilishda yordam berishi juda muhim. Maktab ichidagi muammolarni belgilash va ularni hal qilish orqali ijtimoiy muhitga salbiy ta’sir ko‘rsatuvchi omillar oldi olinadi.

Psixologik va pedagogik yordam: Maktab psixologi va ayni vaqtda faoliyat ko‘rsatayotgan O‘zbekiston Respublikasi Milliy Gvardiyasining inspektor psixologlari o‘quvchilarga psixologik yordam ko‘rsatishlari juda muhim bo‘lib, bu orqali o‘quvchilarning ruhiy salomatligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatiladi.

Mahalliy resurslardan foydalanish: Maktab jamoasi mahalliy resurslarni, masalan, kutubxonalar, sport inshootlari va ijtimoiy xizmatlarni ta’lim jarayonida samarali ishlatishi, aynan shunday ichki imkoniyatlarni qo‘llash asosida ota-onalar va mahalla bilan hamkorlikni rivojlantirishi zarur.

Shunday qilib, maktab rahbariyati va jamoasi faoliyatida “maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligi markaziy o‘rin turadi. Maktab

rahbariyati va jamoasi faoliyati natijasida mazkur hamkorlikni ta'minlanishi, o'quvchilarning ta'lim va tarbiyasini yaxshilashi, ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishi va umumiy ravnaqiga xizmat qiladi. Maktab jamoasi ota-onalar va mahalla bilan yaqindan hamkorlik qilganda o'quvchilar uchun keng imkoniyatlar yaratilib, maktab ta'limidagi muvaffaqiyatlar soni va sifati oshadi.

“Maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligini ta'minlashda ota-onalarning roli

Barchamizga ma'lumki, “maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligini ta'minlashda ota-onalarning roli juda muhim hisoblanadi. Hech qanday sabablarsiz ular albatta o'z farzandlarining ta'lim-tarbiyasi va umumiy rivojlanishida faol ishtirok etishlari kerak. Bu jarayonda ota-onalarning roli quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

Ta'lim jarayonida faol ishtirok: Ota-onalar farzandlarining ta'lim jarayonini yaqindan nazorat qilish, o'qituvchilar bilan aloqa o'rnatish va o'quvchilarning muvaffaqiyatlari haqida ma'lumot olishda faol ishtirok etishlari lozim.

O'quv muhitini yaratish: Ota-onalar uyda farzandlarini ta'lim olishlariga zarur sharoit va muhitini yaratishi, farzandlariga o'qishda yordam berish orqali ularning akademik muvaffaqiyatini oshirishga hissa qo'shishlari kerak.

O'zaro muloqotni kuchaytirish: Ota-onalar, maktab va mahalla o'rtasida aloqalarni rivojlantirishda ishtirok etib, farzandlari uchun ijtimoiy va pedagogik yordam ko'rsatishda ijobiy rol o'ynaydi.

O‘qituvchilar bilan hamkorlik: Ota-onalar o‘qituvchilar bilan hamkorlikda farzandlarining ta’limiga ta’sir qiladigan muhim masalalarni muhokama qilib, o‘zaro fikr almashishlari lozim.

Tarbiyaviy rol: Ota-onalar farzandlariga axloqiy va tarbiyaviy qadriyatlarni o‘rgatishda birinchi mas’ul shaxslar bo‘lib, ular bu vazifalarni ado etish orqali o‘z farzandlarini ijtimoiy hayotga tayyorlashda muhim rol o‘ynaydi.

Ijtimoiy tadbirlarda ishtirok: Ota-onalar mahalliy ijtimoiy tadbirlarda va maktabda o‘tkaziladigan xizmatlarda ishtirok etish orqali o‘quvchilarning ijtimoiy rivojlanishiga hissa qo‘shishlari mumkin.

Muammolari haqida xabardor qilish: Ota-onalar o‘z farzandlari bilan bog‘liq muammolar haqida maktab va mahalla rasmiylarini xabardor qilib, ulardan yordam so‘rashlari va ularga yechim topish jarayonida ishtirok etishlari lozim.

Farzandlarning shaxsiy qobiliyatlarini rivojlantirish: Ota-onalar farzandlarining qiziqishlari va qobiliyatlarini aniqlash, ularni qo‘llab-quvvatlash va rivojlantirishga yordam berishlari zarur hisoblanadi.

Salomatlik va psixologik yordam: Ota-onalar, farzandlarining ruhiy va jismoniy salomatligi to‘g‘risida g‘amxo‘rlik qilishlari, ularni salbiy ta’sirlardan himoya qilishlari lozim. Yuqoridagi masalalar asosan ota-onalarning o‘z farzandlari oldidagi ham qonuniy ham ma’naviy majburiyatlari hisoblanadi.

Shunday qilib, ota-onalar “Maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligida muhim bo‘lgan uchinchi tomon sifatida tarbiyaviy va

ijtimoiy masalalarda faol ishtirok etishlari yuqori natijalarga erishishda katta ahamiyat kasb etadi. Maktab va mahalla hamkorligi qay darajada kuchli bo‘lmasin ota-onalarning ishtirokisiz o‘quvchi-yoshlarni ta’lim-tarbiya olishi va ijtimoiy hayotga tayyorlashda ko‘zlangan natijalarga erishib bo‘lmaydi.

“Maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligini ta'minlashda Mahallaning roli

“Maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligini ta'minlashda mahalla juda muhim jihatlarni o‘z ichiga oladi. Mahalla, o‘z navbatida, ta’lim jarayonida quyidagi asosiy vazifalarni bajaradi:

Jamoatchilik fikrini aks ettirish: Mahalla o‘z hududlaridagi ota-onalar va fuqarolar fikrlarini yig‘adi va ta’lim tizimida ishlatish uchun maktablarga yetkazadi. Bu, ta’lim jarayonining ehtiyojlari va muammolarini aniqlashda juda muhim hisoblanadi.

Madaniy tadbirlar va faoliyatlar tashkil etish: Mahallalar, o‘quvchilar va ota-onalar uchun madaniy va ijtimoiy tadbirlar tashkil etib, ta’lim muhitini yaxshilashga yordam beradi. Bu tadbirlar mahallada bir-biriga yaqinlikni va ahillikni rivojlantiradi.

Mahalliy resurslardan foydalanish: Mahallalar, mahalliy resurslarni, masalan, sport inshootlari, kutubxonalar va madaniyat markazlarini ta’lim jarayonida foydalanish uchun jalb qilishi mumkin. Buning natijasida mahalla hududidagi o‘quvchilar uchun yangi imkoniyatlar yaratiladi.

Ota-onalarni jalb qilish: Mahallalar ota-onalarni ta'lim jarayoniga jalb qilishda muhim rol o'ynaydi. Ular ota-onalar uchun ma'lumot beruvchi seminarlar va treninglar o'tkazish orqali ularning ta'limdagi ishtirokini oshirishlari mumkin.

O'quvchilarning ehtiyojlarini aniqlash: Mahallalar o'quvchilarning ijtimoiy-iqtisodiy holatini va ehtiyojlarini kuzatib borishi orqali yaxshi ta'limga erishish uchun zarur bo'lgan imkoniyatlarni yuzaga chiqaradi. Bu, mahalla jamoasining o'quvchilarga yordam berishiga xizmat qiladi.

Psixologik va ijtimoiy yordam ko'rsatish: Mahallalar o'quvchilarga psixologik yordam va ijtimoiy masalalarda yordam ko'rsatishi mumkin. Mahallada psixologlar, ijtimoiy xodimlar yoki boshqa mutaxassislar bilan hamkorlik o'rnatilishi, o'quvchilarning muammolarini hal qilishda yordam beradi.

O'zaro aloqalarni rivojlantirish: Mahalla, ota-onalar va maktab o'rtasida o'zaro aloqalar va hamkorlikni kuchaytirish maqsadida faoliyat yuritishi lozim. Bu hamkorlikni rivojlantirishi va o'quvchilarni qo'llab-quvvatlashi mumkin.

Mahallaning bu funksiyalari "Maktab, ota-ona va mahalla" hamkorligini yanada samarali va foydali qilishga yordam beradi. Mahalla jamoasi o'zining bilimi, tajribasi va resurslari bilan ta'lim jarayonida muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Bunday hamkorlik, o'z navbatida, o'quvchilarning ta'lim sifatini oshirishga va ularni tarbiyalashda yanada muvaffaqiyatli bo'lishiga xizmat qiladi.

“Maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligini rivojlantirishga zamonaviy yondashuvlar

“Maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligiga zamonaviy yondashuvlar ta’lim jarayonlarini yanada samarali va qiziqarli qilish uchun yangicha g’oyalar va metodlarni o‘z ichiga oladi. Quyida zamonaviy yondashuvlarning ayrim jihatlari keltirilgan:

Raqamli texnologiyalarni qo‘llash: Ota-onalar, maktab va mahalla o‘rtasida muloqotni kuchaytirish maqsadida mobil ilovalar, ijtimoiy tarmoqlar va elektron pochta orqali muloqot kanallarini yaratish.

O‘quvchilar uchun onlayn ta’lim platformalarini hamda ta’limiy, ijtimoiy loyihalar uchun zamonaviy dasturlarni joriy etish.

Mahalla va maktab o‘rtasida ijtimoiy hamkorlikni kuchaytirish: Mahallada o‘qituvchilar, ota-onalar va mahalla vakillaridan iborat kengashlar tuzish.

Mahalla rahbarlari va o‘quvchilar o‘rtasida ta’lim loyihalarini amalga oshirish, ijtimoiy tadbirlar va sport musobaqalarini tashkil etish.

Aloqalarni rivojlantirish: Ta’lim jarayoni bo‘yicha doimiy aloqalar va yangi g’oyalarni almashish imkoniyatlarini yaratish.

Maktabda "ota-ona - o‘qituvchi" uchrashuvlari tashkil etish va mahalla rahbarlariga qo‘llab-quvvatlovchi dasturlar ishlab chiqish.

Birgalikda ta’lim dasturlarini yaratish: Ota-onalar va mahalla vakillari ta’lim tizimida qo‘shimcha dasturlar, uchrashuvlar va tadbirlar rejasini muhokama qilishda ishtirok etishlari kerak. Bu ta’lim jarayoniga ular tomonidan qiziqish va mas’uliyatning oshishiga olib keladi.

Maktabda o'quvchilarning qiziqishlari va iqtidorlarini rivojlantirishga qaratilgan yangi dasturlarni joriy etish.

Ta'lim jarayonini induallashtirish: Ota-onalarga o'z farzandlari uchun shaxsiy ta'lim rejasini tuzishda faol ishtirok etish imkoniyatini berish.

O'quvchilarning qiziqishlari va kuchli tomonlariga asoslangan individual ta'lim dasturlarini ishlab chiqish va maktab ta'limiga joriy etish.

Ota-onalar uchun tarbiyaviy mazmundagi tadbir va treninglar: Ota-onalar va mahalla ahlini ta'lim va tarbiya masalalari bo'yicha muntazam ravishda treninglarga jalb etish.

Maktabda amalga oshiriladigan madaniy va jamoat tadbirlarida ota-onalarni aktiv ishtirok etishiga imkoniyat yaratish.

Hamkorlik ishlarida interfaol usullarni qo'llash: Hamkorlikdagi tadbir va treninglarda interfaol metodlardan (guruhli ishlar, muhokama, seminarlar) foydalanish.

O'qituvchilar va ota-onalar o'rtasida jamoaviy ishlarni rivojlantirish va birgalikda loyihalarni amalga oshirish imkoniyatlarini yaratish.

Jamoat ishlarini faollashtirish: Maktab o'quvchilarini mahalla va jamoat masalalariga jalb etish, ijtimoiy loyiha va tadbirlarda ishtirok etishga rag'batlantirish. Ota-onalarni mahalla muhitini ijtimoiy-madaniy rivojida o'z hissalarini qo'shishga undash.

Ijtimoiy tadbirlar va loyihalarga jalb qilish: Mahallada ijtimoiy tadbirlarni, sport musobaqalarini, madaniy etkinliklarni birgalikda

tashkil etish. Bu o‘zaro ishonchni mustahkamlashga yordam beradi. Ta’lim bilan bog‘liq ijtimoiy loyihalarda ota-onalarni va mahalla jamoalarini jalb etish.

Yutuqlarni baholash va ma'lumot almashish: Birgalikda tugallangan loyihalarni, tadbirlarni va ta’lim natijalarini baholash va bu haqda barchani ochiq xabardor qilish. Ota-onalar va mahalla jamoalarining ta’lim suratlari va yutuqlarini birlikda nishonlash orqali uzviylikni mustahkamlash.

Ushbu yo‘nalishlar orqali “Maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligi uzviyligini ta'minlash, ta’lim jarayonida har bir tomonning o‘zaro rahbarlik va mas'uliyat hissini oshirishga xizmat qiladi. Natijada, uchlik o‘rtasidagi ishonch va hamkorlikni mustahkamlanib, yosh avlod ta’limi va taribiyasi uchun oila, maktab va mahallada sog‘lom, qulay ijtimoiy muhit yuzaga keladi.

XULOSA

“Maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligi xalqimizning jamoaviy tafakkuri hamda yashash tarziga mos konsepsiya bo‘lib, bu institut o‘z mazmuni va vazifasiga ko‘ra, ta’lim jarayonini yanada kuchaytiradi hamda o‘quvchilarning jamiyatga faol qo‘shilishlariga amaliy yordam beradi. “Maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligi to‘g‘ri tashkil etilsa, **birinchidan**, maktab, ota-onalar va mahalla jamoasi o‘rtasidagi o‘zaro aloqa va hamkorlik natijasida ijtimoiy muhit yaxshilanadi, bu esa o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan qiziqishini oshishiga, ruhiy holatini barqaror rivojlanishiga ijtimoiy ko‘mak beradi;

Ikkinchidan, “maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligi yoshlar tarbiyasida muhim rol o‘ynab, ularni ijtimoiylashuvi hamda milliy-ma’naviy qadriyatlar sohibi bo‘lib ulg‘ayishlarini ta’minlab beradi;

Uchinchidan, ota-onalar va mahalla vakillari maktabdagi ta’lim jarayoniga faol qatnashishi o‘quvchilarning ta’lim olish jarayonini yaxshilanishiga ham katta ta’sir qiladi. Binobarin, o‘quvchilarning ta’limiy ehtiyojlarini ko‘pchilik ularning ota-onalarichalik anglamaydi. Shu ma’noda ota-onalarni maktabdagi ta’lim jarayoniga faol jalb etilishi ularni buyurtmachi sifatida maktab dasturlariga takliflar berish, turli loyihalarni amalga oshirish imkoniyatini vujudga keltiradi;

To‘rtinchidan, “maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligini to‘g‘ri tashkil etilishi mazkur uchlik o‘rtasida mavjud bo‘lgan resurslardan birgalikda va oqilona foydalanish imkonini yuzaga keltiradi. Mavjud resurs va imkoniyatlardan birgalikda foydalanish, ta’lim jarayonini

boyitadi hamda o'quvchilarni har tomonlama yetuk shaxslar bo'lib shakllanishiga xizmat qiladi;

Beshinchidan, ota-ona, maktab va mahalla o'rtasidagi hamkorlik yosh avlodni tarbiyalash jarayonidagi mavjud muammolarni aniqlash, ularga yechim berish va samarali strategiyalarni ishlab chiqish imkoniyatini vujudga keltiradi.

Umuman olganda, “maktab, ota-ona va mahalla” hamkorligini ta'minlash, o'quvchilarning ta'lim olish jarayonini yaxshilash, ularni ijtimoiy hayotga integratsiyalash va umumiy rivojlanish uchun zarurdir. Ushbu hamkorlikni kuchaytirish ta'lim tizimining sifatini oshirish va o'quvchilarni ma'naviy-axloqiy jihatdan barkamol inson bo'lib voyaga yetishlariga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 19 июндаги “Баркамол авлод тарбиясида оила, маҳалла ва таълим муассасалари ҳамкорлиги концепцияси”ни тасдиқлаш тўғрисидаги 175-сон Қарори. <https://lex.uz>

2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Uzluksiz ma’naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 1059-son Qarori. 31.12.2019. <https://lex.uz/ru/docs/-4676839>.

3. Алишер Навоий. Махбуб-ул-қулуб. - Т., 1966. 13-жилд.

4. Абу Наср Форобий. Фозил одамлар шахри. - Т.: Абдулла Кодирий номидаги халқ мероси нашриёти, 1993. -224 б.

5. Abdurauf Fitrat. Oila yoki oila boshkarish tartiblari. - Т.: «Ma’naviyat», 1998. -8 b. 7.

6. Абдурауф Фитрат. Оила. - Т.: «Маънавият», 2000. -112 б.

7. Abduqodirov A.A., Astanova F.A., Abduqodirova F.A. «Casestudy» uslubi: nazariya, amaliyot, tajriba. – Т.: «Tafakkur qanoti» nas’hriyoti, 2018.

8. Abdullaeva X.A. Mashg‘ulotlarda faol ta’lim usullaridan foydalanis’h. – Farg‘ona: FarDU, 2018.

9. Avliyakov N.X., Musaeva N.N. Pedagogik texnologiyalar. – Т.: «Fan va texnologiyalar» nas’hriyoti, 2008.

10. Zunnunov A. va bos’hqalar. Pedagogika tarixi / –Т.: S’harq, 2000.

11. Ibragimov X.I., Abdullaeva S'h.A. Pedagogika. O'quv qo'llanma. – Toshkent: Fan, 2004.
12. Ishmuhamedov R., Abduqarodirov A., Pardaev A. Tarbiyada innovatsion texnologiyalar. Ta'lim muassasalari o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar. – T.: «Iste'dod» jamg'armasi, 2019.
13. Кайковус. “Қобуснома”. Тошкент. 1986.
14. Kamolova A., Ergasheva G. Yosh avlodni tarbiyalashda xalq pedagogikasini manbalarining o'rganishning o'rganishning ilmiy-nazariy asoslari. (2022). Science and Education, 3(12), 590-592.
15. Muslimov N.A., Usmonboeva M.H., Sayfurov D.M., To'raev A. Innovatsion ta'lim texnologiyalari.- T.: «Sano standart» nas'hriyoti, 2021.
16. Pirmuxamedova M. Pedagogik mahorat asoslari. - T.: 2021.
17. Рунова Т.А. Развитие младших школьников со сверстниками и учителем в условиях формального и неформального общения: дис...канд. психологич. Наук. – Нижний Новгород, 2004. – 193 с.
18. Faxr-ul Banot Sibhatulloxo qizi. Oila saboqlari. - T.: «Yozuvchi», 1992. - 96 b. 6.
19. Xoliqov A.A. Pedagogik mahorat. - T.: «Tafakkur-bo'stoni» nashriyoti. 2011.
20. Юсуф Хос Хожиб. Кутадғу билиг. - T.: «Юлдузча», 1990.